

15 ARALIK TÜRK DİLİ AİLESİ GÜNÜ: HAFIZA VE ORTAK GELECEK

UNESCO'nun 3 Kasım 2025 tarihinde Semerkant'ta düzenlenen 43. Genel Konferansı'nda aldığı kararla 15 Aralık'ın resmen "Dünya Türk Dili Ailesi Günü" olarak ilan edilmesi, Türk dili ve Türk dünyası açısından yalnızca sembolik bir kazanım değil, tarihsel, kültürel ve diplomatik boyutları olan çok katmanlı bir gelişme olarak değerlendirilmelidir (UNESCO, 2025). Bu karar, bir yandan Türk dillerinin kadim mirasının uluslararası düzeyde tanınmasını sağlarken, diğer yandan Türk dili ailesine mensup ülke ve toplumlar açısından ortak aidiyet bilincini güçlendiren ve geleceğe dönük kolektif bir yön tayin eden kurumsal bir çerçeve sunmaktadır. UNESCO gibi norm koyucu bir uluslararası teşkilat tarafından alınan bu tür kararlar, geçmişin tescilinin ötesinde, ortak kimlik ve hafıza etrafında yeni bir küresel görünürlük alanı oluşturmaktadır.

Bu yönüyle 15 Aralık'ın seçilmiş olması tesadüfi değildir. Türk dilinin yazılı tarihine ilişkin en erken ve en güçlü referanslardan biri olan Orhun Yazıtları, VIII. yüzyılda yalnızca gelişmiş bir yazı dilinin varlığını değil, aynı zamanda siyasal bilinç, devlet geleneği ve kolektif kimliğin dil aracılığıyla nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktadır. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Orhun Vadisi Kültürel Peyzajı, bu yazıtların yalnızca Türk tarihi açısından değil, insanlığın ortak kültürel mirası bakımından da taşıdığı değeri teyit etmektedir (UNESCO World Heritage Centre, 2025). Orhun Yazıtları, Türkçenin erken dönemlerden itibaren soyut düşüncüyü, toplumsal düzeni ve tarih bilincini ifade edebilen bir dil olduğunu göstermesi bakımından Türk dili tarihinin kurucu metinleri arasında yer almaktadır (Türk Dil Kurumu, 2025).

20. yüzyılın sonlarında Orhun Yazıtları'nın modern bilim dünyasına kazandırılması, Türkoloji'nin bağımsız bir akademik disiplin olarak şekillenmesinde belirleyici bir dönüm noktası olmuştur. Danimarkalı dilbilimci Vilhelm Thomsen, uzun süren filolojik çalışmaları sonucunda yazıtların Türkçe olduğunu tespit etmiş ve çözümünü 15 Aralık 1893 tarihinde bilim dünyasına duyurmuştur. Thomsen'in çalışmaları, yalnızca bir yazının çözülmesinden ibaret olmayıp, Türk dilinin tarih sahnesindeki sürekliliğinin bilimsel yöntemlerle doğrulanması anlamına gelmiştir. Bu gelişme, Türklerin tarihsel varlığının modern akademi tarafından kabul edilmesini sağlamış ve Türkoloji araştırmalarının kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır. UNESCO'nun 15 Aralık'ı referans alması, bu bilimsel kırılma anını

çağdaş kültürel diplomasiyle ilişkilendiren bilinçli bir tercihi yansıtmaktadır (UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 2025).

"Dünya Türk Dili Ailesi Günü" kararının ortaya çıkışı, tekil ve ani bir kültürel talebin ötesinde, 2021–2025 yılları arasında olgunlaşan çok taraflı ve uzun soluklu bir diplomatik hazırlık sürecinin sonucudur. Türkiye'nin koordinasyonunda Türk devletleri tarafından hazırlanan teklif, UNESCO'nun kültürel çeşitlilik, çok dillilik ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin temel ilkeleriyle uyumlu bir çerçevede yapılandırılmış ve ilgili platformlarda istişare edilerek Genel Konferans gündemine taşınmıştır. Sürecin teknik, diplomatik ve kavramsal düzeylerde olgunlaştırılması, kararın yalnızca sembolik değil, aynı zamanda kurumsal ve sürdürülebilir bir zemine oturduğunu göstermektedir. Bu durum, Türk dünyasının ortak aidiyete ilişkin meselelerde, özellikle dil ve hafıza gibi kurucu alanlarda eşgüdümlü hareket edebilme kapasitesinin güçlendiğine işaret etmektedir.

Kararın Semerkant'ta açıklanması, mekânsal sembolizm açısından da ayrıca anlam taşımaktadır. Tarih boyunca ilim, kültür ve medeniyet üretiminin önemli merkezlerinden biri olan Semerkant, Türk-İslam dünyasının entelektüel hafızasında merkezi bir yere sahiptir. UNESCO kararının bu şehirde ilan edilmesi, Türk dillerinin tarihsel derinliği ile güncel kurumsal tanınma süreci arasında güçlü bir bağ kurulmasına imkân tanımış; kararın tarihsel köklerle bütünleştiğini sembolik düzeyde de teyit etmiştir.

Kararın kabul edilmesinin ardından Türk dünyasında gözlemlenen tepkiler, dil meselesinin giderek daha fazla stratejik bir başlık hâline geldiğini göstermektedir. Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde, dilin yalnızca kültürel bir unsur değil; halklar arası etkileşimi, akademik iş birliğini ve uzun vadeli bütünleşme süreçlerini destekleyen temel bir bağlayıcı unsur olduğu vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, dil politikalarının artık yalnızca ulusal sınırlar içinde değil, bölgesel ve çok taraflı bir perspektifle ele alındığını ortaya koymaktadır. 15 Aralık'ın uluslararası düzeyde tanınması, bu perspektife güçlü bir meşruiyet zemini kazandırmıştır (Türk Devletleri Teşkilatı, 2025).

Bu çerçevede 15 Aralık itibarıyla Türk devletlerinde yapılan ve planlanan etkinlikler, tekil kutlamalardan ziyade ortak bir dil ve hafıza anlatısı etrafında

şekillenmiştir. Türkiye’de Türk dilinin tarihsel gelişimi ve güncel dil politikaları akademik toplantılarla ele alınırken; Azerbaycan’da Türk dünyasında dil birliği fikrinin entelektüel temellerine odaklanan çalışmalar öne çıkmıştır. Benzer şekilde Kazakistan’da, Kırgızistan’da ve Özbekistan’da yapılan bilimsel etkinliklerde de Türk dillerinin medeniyet tarihi içindeki yeri vurgulanmıştır (AzerTac, 2025; Gov.kz, 2025; Kabar, 2025).

Bu tablo, 15 Aralık’ın kısa sürede yalnızca sembolik bir anma günü olmaktan çıkarak, Türk dünyasında dil temelli ortak bir zaman ve takvim bilinci oluşturma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. UNESCO tarafından ilan edilen günlerin gerçek etkisi, ancak süreklilik arz eden akademik üretim, eğitim politikaları ve kültürel iş birliği mekanizmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan “Türk Dili Ailesi Günü”, Türk dünyasında ortak dil mirasına ilişkin tartışmaların her yıl yeniden üretileceği kurumsal bir referans noktası olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda UNESCO kararı ile ortak Türk alfabesi çalışmaları arasındaki ilişki, daha geniş bir perspektiften ele alınmalıdır. Ortak alfabe meselesi çoğu zaman teknik ayrıntılar veya kısır tartışmalar etrafında gündeme gelse de, gerçekte bu konu Türk dünyasında karşılıklı anlaşılabilirliği artıran, bilgi dolaşımını kolaylaştıran ve ortak akademik üretimi teşvik eden stratejik bir araçtır. Ortak alfabe, mevcut ulusal alfabelerin yerine geçmeyi değil; uzun vadede ortak yayıncılık, eğitim materyalleri, dijital içerikler ve bilimsel iletişim alanlarında uyumu sağlamayı hedeflemektedir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024). Nitekim son dönemde Türkiye’de ortak alfabe esas alınarak yayımlanan bazı eserler, bu sürecin somut ve yapıcı bir başlangıç yaptığını göstermektedir.

UNESCO’nun “dil ailesi” vurgusu, alfabe meselesini dar teknik bir çerçeveden çıkararak, tarihsel süreklilik ve kültürel çeşitlilik perspektifi içinde yeniden konumlandırmaktadır. Orhun Yazıtları’nın ortaya koyduğu tarihsel tecrübe, Türklerin farklı dönemlerde farklı yazı sistemlerini kullanabilme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu tarihsel esneklik, günümüzde ortak alfabe girişimlerinin ideolojik bir dayatma olarak değil, kültürel ve pratik bir kolaylaştırıcı olarak ele alınabileceğini ortaya koymaktadır. 15 Aralık’ın ilanı, bu tartışmayı tarihsel hafıza ile gelecek tasavvurunu birleştiren kapsayıcı bir çerçeveye oturtmaktadır.

Bu bütünlüğün akademik alandaki en önemli sahnelerinden biri hiç kuşkusuz 2026 yılında Bakü’de düzenlenmesi planlanan Türkoloji Kongresi’dir. 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı’nın yüzüncü yılına denk gelen bu organizasyon, Türkoloji tarihinde dil, alfabe ve modernleşme tartışmalarının en önemli eşiklerinden birinin yeniden değerlendirilmesine imkân tanıyacaktır. Dolayısıyla önümüzdeki yıl, Türk dili ve kültürü bağlamında çok sayıda uluslararası bilimsel

toplantı, yayın ve ortak araştırma girişiminin gündeme gelmesi beklenmektedir. Bu gelişmeler, UNESCO’nun 15 Aralık kararıyla birlikte düşünüldüğünde, Türk dili çalışmalarının küresel ölçekte yeni bir ivme kazanabileceğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak UNESCO’nun 15 Aralık’ı “Türk Dili Ailesi Günü” olarak ilan etmesi, Türk dillerinin evrensel kültürel miras içindeki konumunu güçlendiren ve Türk dünyasının kültürel diplomasi kapasitesini artıran stratejik bir gelişmedir. Ancak bu kararın kalıcı etkisi, sembolik tanınmanın ötesine geçilerek ortak kültürel mirasın birlikte korunmasına yönelik somut adımların atılmasına bağlıdır. Bu bağlamda dijital arşivlerin oluşturulması, ortak sözlük ve terminoloji çalışmalarının desteklenmesi, yapay zekâ tabanlı çeviri ve dil teknolojilerinin Türk dilleri arasında karşılıklı anlaşılabilirliği artıracak şekilde geliştirilmesi önemli fırsatlar sunmaktadır. Mevcut yapay zekâ teknolojileri, Türk dilleri arasındaki yakınlığı daha görünür kılar ve akademik üretimi hızlandırma potansiyeline sahiptir. Alfabe tartışmalarında ayrıntılara takılmak yerine, bu teknolojiler imkânlar üzerinden ilerlemek, ortak dil bilincinin güçlenmesine daha somut katkılar sağlayacaktır. Bu yönde atılacak adımlar sayesinde Türk dili, yalnızca tarihsel bir hafıza unsuru olarak değil, ortak geleceğin kurucu bileşenlerinden biri olarak sürdürülebilir biçimde konumlandırılabilir.

Kaynakça:

- UNESCO (2025). Records of the 43rd General Conference. Alınan yer: <https://www.unesco.org/en/general-conference> Erişim tarihi: 13.12.2025.
- UNESCO World Heritage Centre. Orkhon Valley Cultural Landscape. Alınan yer: <https://whc.unesco.org/en/list/1081/> Erişim tarihi: 14.12.2025.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu (2025). UNESCO 43. Genel Konferansı’nda 15 Aralık’ın “Dünya Türk Dili Ailesi Günü” olarak ilan edilmesine ilişkin açıklama. Alınan yer: <https://www.unesco.org.tr> Erişim tarihi: 15.12.2025.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2024). Türk Dünyasında Dil, Kültür ve Ortak Alfabe Çalışmaları. Alınan yer: <https://www.ots.org> Erişim tarihi: 13.12.2025.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2025). Kültürel İş Birliği ve Dil Politikalarına İlişkin Değerlendirmeler. Alınan yer: <https://www.ots.org> Erişim tarihi: 14.12.2025.
- Türk Dil Kurumu (TDK). Orhun Yazıtları ve Türk Dilinin Tarihi Gelişimi. Alınan yer: <https://www.tdk.gov.tr> Erişim tarihi: 15.12.2025.
- AzerTac (2025). UNESCO’nun 15 Aralık Dünya Türk Dili Ailesi Günü Kararına İlişkin Değerlendirmeler. Alınan yer: <https://azertag.az> Erişim tarihi: 13.12.2025.
- Gov.kz (2025). Qazaqstan’da Dil Politikaları ve Türk Dili Ailesi Günü Kapsamındaki Etkinlikler. Alınan yer: <https://www.gov.kz> Erişim tarihi: 14.12.2025.
- Kabar (2025). Kırgızistan’ın UNESCO 43. Genel Konferansı ve Türk Dili Ailesi Günü Sürecine Katılımı. Alınan yer: <https://kabar.kg> Erişim tarihi: 15.12.2025.